

Delilik Kurgusunda Erkek-lik: *Mirat-ı Cünûn*

Bahar GÖKPINAR*
bahargokpinar@gmail.com

Öz

Yüzlerce yıla yayılan Osmanlı yazınının tüm yapısını belirleyenler erkekler olduğuna göre ve bu edebiyatı büyük bir rahatlıkla 'erkek edebiyat' olarak tanımlamak mümkün ise, Osmanlı yazınında erkekler hakkında her şeyin apaçık bir şekilde ortada olması gerekir. Ancak maalesef böyle olmamıştır. Erkekler de, belki kadınlar gibi edilgenleştirildikleri için değil ama bizzat kendi eğilimleri doğrultusunda zaman zaman gizlenmeyi tercih etmişler ve/ya erkek-lik algısı bağlamında değişime uğramışlardır. Bu yazının amacı, 19. yüzyıl şairi Yenişehirli Avnî'nin *Mirat-ı Cünûn* isimli eserinden yola çıkarak, erkek bir sanatçının kendi özelinde ve toplumsal bağlamda erkekliği nasıl algıladığını ve kurguladığını anlamaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Yenişehirli Avnî, *Mirat-ı Cünûn*, delilik, erkek-lik.

Masculinity in Fiction of Madness: Mir'at-i Cünûn

Abstract

In Ottoman literature, everything about Ottoman men has to be blindingly obvious if we accept that Ottoman men created centuries old Ottoman literature, and if it is possible to describe this literature as 'masculine literature'. However, this is not what it looks like. Men preferred to hide themselves although to a lesser extent than women who were desubjectified. They underwent changes depends on perception of masculinity. The purpose of this work is to understand a male poet's, Yenişehirli Avnî's personal and social fiction and perception of masculinity by using his work *Mirat-ı Cünûn* in 19th century.

Keywords: Yenişehirli Avnî, *Mirat-ı Cünûn*, madness, masculinity.

---

* Dr., Yeditepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

GİRİŞ

Edebiyat kurgu ise, bu kurguda cinsiyet ve kanon yalnızca bir gücün temsili olmaktan başka ne olmuştur? Edebiyatta farklı toplumsal düzeylerde yer alan erkek(lik)ler, içinde buldukları sosyo-kültürel yapıda nasıl bir pratik üzerinden üretim yapmışlardır? Devlet-tebaa-okuyucu-muhafaz gibi unsurlar bu pratikte ne tür roller üstlenmişlerdir? Osmanlı nazımının özellikle biçimsel homojenliği karşısında, kurgu ve içerikte erkeklik alternatifleri, buna bağlı olarak heterojenlik mevcut mudur? Bu sorular ışığında, bu yazının amacı, Osmanlı yazınındaki örtük ve değişken erkeklik biçimlerini anlamaya çalışmaktır. Çok boyutlu ve sürekli yenilenen erkekliklerin bir toplumdaki sanata, edebiyata hangi biçimlerde yansıdığını anlamaya çalışmak bu çalışmanın temel gayesidir. Osmanlı toplumu, tüm kendine dönüklüğüne rağmen, kendi iç dinamikleri olan ve bu değişebilir dinamikler üzerinden sanat üreten bir sistemin parçası olarak düşünülürse, farklı erkek-lik(ler)in olduğunu da ortaya koymak mümkün olabilir.

Tarih, psikoloji, bireysel tavır gibi pek çok dinamik, bu yeniden üretim mekanizmasının sürekliliğini sağlar. "Erkeklik çalışmaları¹, erkekliğin tarihsel, kültürel ve toplumsal bir kurgu olduğundan hareketle, eril iktidarın kaynaklarına ve farklı tezahürlerine ışık tutmayı amaçlayan disiplinlerarası bir akademik çalışma alanıdır." (Zeybekoğlu: 5) Ö. Zeybekoğlu'nun yaptığı bu tanımlama, erkekliğin çok anlamlı, değişken ve kurgusal yapısına uygun bir bakıştır. Bu bakış ekseninde *Mir'at-i Cünûn*'da yer alan erkek-lik değişkenleri tartışılmıştır.

Kendi zihninin hayal perdesinde gördüğü suretler ve bu hayal perdesindeki aynada kendine benzeyen aksi üzerinden yaşadığı tecrübe ile kaleme aldığı *Mir'at-i Cünûn* (Delilik Aynası) isimli eserinde Yenişehirli Avnî, (ö. 1883) epeyce ilginç bir yol izlemiştir. İyi ya da kötü, insana özgü her türlü tavır ve davranışı

¹ Akademik sahadaki erkeklik çalışmaları ile ilgili olarak şu çalışmalar temel sayılabilir: Harry Brod, and Kaufman, Michael (ed.) *Theorizing Masculinities*,1994. ; Brod, Harry. *The Making of Masculinities: The New Men's Studies*, 1987.

belli bir 'delilik türü' olarak algılayıp yansıtan şair, mesnevî tarzında yazdığı ve muhtemelen tamamlamadığı *Mir'at-i Cünûn*'da, hayatı boyunca gözlemleme olanağı bulduğu farklı insan tiplerini ve bu tiplerin belirgin özelliklerini büyük bir bilirkişi edasıyla anlatmıştır. Bu tipler arasında Avnî Bey'in dolaylı olarak kendisi ve hemcinsleri ya da karşı cins hakkında ortaya koyduğu fikirler 19. yüzyıl Osmanlı (hiç olmazsa edebiyat) erkekliğindeki farklılaşmaları ya da geleneğe uygun devam eden tarafları sezdirebilir mi?

MİR'AT-İ CÜNÛN'UN DEĞİŞEN ERKEKLİK ALGISI BAĞLAMINDA ANALİZİ:

M. Foucault *Deliliğin Tarihi* isimli çalışmasında, akıl ve delilik arasındaki önlenemez bağı anlatırken şöyle söyler:

"Delilik akla ilişkin bir biçim haline gelmekte veya daha doğrusu, delilik ile akıl sürekli olarak tersine dönebilen bir ilişki haline girmektedirler, bu da her deliliği onu yargılayan ve ona egemen olan kendi aklına sahip; her akılı da onda gülünç gerçekliğini bulduğu kendi deliliğine sahip hale getirmektedir. Her biri diğerinin ölçüsüdür ve bu karşılıklı atf hareketi içinde bunların ikisi de birbirlerini reddetmekte, ama her biri diğerinin üzerine yaslanmaktadır." (Foucault, 2006: 63)

İşte Foucault'nun ifade ettiği akıl ve delilik arasındaki bu bağ, 19. yüzyılın batıya dönen yüzünde Osmanlı aydınlarının bilinçli veya bilinçsiz olarak yaptıkları iç sorgulamaya da işaret eder. Aklın şüphesinden zevk alan ancak asırlarca süregelen geleneksel düşüncüyü de tam olarak dışlayamayan ikircikli Osmanlı aydını için delilik (ki bu eser için farklı insan özellikleri) ve kişinin kendi akılı gerçekten de birbirleri için birer ölçü mahiyetindedir. Avnî, "eski şiiere yeni bir nefes veren," (Budak, 2008: 532) iyi eğitim almış, birkaç dile vâkıf bir Osmanlı erkeğinin entelektüel kaygılarını da taşımaktadır. Bu kaygılar onu yirmi dokuz değişik insan tipini sanatsal bir ifadeyle tarife ve hatta eleştiriye mecbur bırakmıştır.

Lokman Turan, Avnî'nin bu eserde kullandığı 'mir'at' ve 'cünûn' kelimelerini diwan şiirindeki ve tasavvuf terminolojisindeki anlamlarından farklı bir biçimde kullandığını

söyler. Avnî farklı tipteki insanların arızalarını delilik kavramı çerçevesinde tiplendirmiştir. (Turan, 2008: 682) Hangi tarihte yazıldığı tam olarak tespit edilemeyen 665 beyitlik mesnevîsinde Avnî, “Hayal” ve “İcmâl-i İfade” bölümlerinden sonra; düzen düşkününü, neme lazımcı, nasihatçı, bedevi, medeni, köylü, gulâmpare, zen-dost, aceleci, tembel, geveze, inatçı, kıskanç, öfkeli gibi pek çok özellik üzerinden giderek bir tiplendirme şeması çizmiştir. İşte bu tipler arasında, zaman zaman örtük biçimde de olsa erkekliğin nasıl yansıtıldığına ip uçları vardır.

Edebiyat, yazar tarafından her ne iddia edilirse edilsin, bir kurgu dünyası olduğuna göre, Avnî'nin, eserinin başında pek çok divâne ile söyleşerek bu konuşmalar sonucunda bir eser meydana getirdiğini söylemesi gerçek bir sonuç arama anlamında pek bir şey ifade etmez. Ancak yine de toplumsal anlamda pek çok şey içerebilir. Zîra sanatçı dâhil olduğu dünyanın izlerini taşır:

“Söyleşüp bir nice divâne ile
Yazdum üslûb-ı hakimâne ile

Tam akıl olamaz âkılar
Almayınca deliden uslu haber

Ne sanırsın acebâ ey hüşyâr
Hezeyânun da hakimânesi var”
(Turan: 699; b. 5, 11, 12)

Avnî'nin eserini başlattığı “Hayal” bölümü, onun kurgu dünyasını anlamak bakımından önemlidir. Hayal perdesi açılan şair burada kendisine benzeyen bir suretle karşılaşır. Bu suret esasen onun iç sesidir:

“Açılıp perde-i mir'at- hayâl
Rû-nümâ oldu hezârân timsal

Bana benzer birisi itdi zuhûr
Güiyâ kim ben idüm ol manzûr

Merhabâ kendüne hoş geldün hoş
Bana bak kendüni [gör] ey bî-hoş”
(699-700; b. 14, 25, 29)

Avnî'nin gözlem ve deneyiminden kuvvet alan bu iç ses her insanın aslında bir anlamda deli olduğunu fısıldar:

“Âkıl isen dime Mecnûn'a deli
Yoklasan her biri bir gûna deli

Her cihetten görünür bir mecnûn
Her biri bir mey ile mest-i cünûn”
(700; b. 33-34)

19. yüzyıl Osmanlı aydını Avnî'nin yukarıda dile getirdiklerinin ve mesnevîsinde bahsettiği pek çok olumsuz tipin, 14. yüzyılda yaşamış Fransız şair Eustache Deschamp'ın aşağıdaki dizeleri ile benzer olması ilginçtir. Avnî'de Deschamp kadar kötümserlik ve delilik ile hiçliği özdeş kılma hali yoktur belki ama her ikisi için de insanlığın içinde bulunduğu durum vahimdir:

“Herkes alçak, zayıf ve gevşek,
Yaşlı, tam ahkâr, iftiracı
Kadınlı erkekli delilerden başka bir şey
görmüyorum
Gerçek son yaklaşıyor
Her şey kötüye gidiyor.”² (Foucault: 44)

Avnî'nin, *Mir'at-i Cünûn'a* “Nizâm-ı Âlem Delisi” başlığı altında tarif ettiği bir tip üzerinden ‘savaş karşıtı bir söylem’ ile başlaması ilginçtir. Yaklaşık iki yüz yıl evvel Nâbî'de gördüğümüz bu naif ve kırılğan erkek tipini imleyen söz konusu tavır bu kez kültürel anlamdaki keskin dönüşümü ifade eden 19. yüzyılda çok daha bâriz biçimde yansıtılır. Şaire göre bu tipi temsil eden insanlar mütemadiyen dünyayı kendi anladıkları biçimde şekillendirmeye çalışırlar. Üstelik bu tiplerin kendilerine de hayırları yoktur:

“Köhne mîras hâr-ı hâne harab
Cigeri sîh-i felâkette kebâb

² “On est lâches, chetifs et mols,
Vieux, convoiteux et mal parlant.
J e ne vois qu efolles etfols
La fin approche en verité
Tout va mal”
Eustache Deschamps, *Oeuvres*, yay. Saint-Hilaire de Raymond, c. 1, s. 203. (Aktaran: Foucault, 2006: 44)

Bir dilim etmege olmuş muhtâc
Et Yemez Tekkesi kelbinden aç

Kendi zumunda hîred-mend-i gayûr
Rey-i nezzâm-ı umûr-ı cumhûr"
(Turan: 701; b. 42, 44, 47)

Asırlarca savaştan Osmanlı erkeğinin durumu Avnî için anlamsız bir gayeye dönüşmüştür. Her zaman erkeklikle özdeşleştirilen askerlik, top tüfek, savaş gibi kavramlar şair için hiçbir şey ifade etmez. Avnî'nin, genç bir erkeğin anasından ayrılarak savaşa gönderilmesini kınadığı beyitler onun toplum tarafından erkeklığe yüklenen sorumluluklara da bakışını özetler niteliktedir. İnsanların dünyaya sığmayıp birbirlerini öldürmeleri, birbirlerine işkence etmeleri mertlik değildir ona göre:

"Neye lâzım bu kadar top u tüfeng
Ne içindir bu kadar fitne vü ceng

Ne gerektür bu kadar zindanlar
Ne için katl olunur insânlar

Bu kadar kala vü asker ne gerek
Bu kadar harb-i mükerrer ne gerek

Sebeb-i hilkatimiz ceng midür
Yoksa sahra-yı zemîn teng midür

Âleme sığmadı mı nev-i beşer
Cümle mevrû midür sahralar

Analardan ayırıp evlâdı
Cenge göndermege n'olsun bâdî"
(Turan: 701; b. 50-55)

19. yüzyılın bu nazik ruhlu şairi adeta günümüzün hümanist vicdan-ı redçi erkeklerinin diliyle konuşur. İnsanın insanı incitmesi gerektiğini söylerken hayvanseverliği de ekler. Şair için, dünyayı böyle yaşanılmaz kılan savaşkanlığın nedeninin 'medeniyet' olması da dikkat çekicidir:

"Merd olan cinsini ızrâr etmez
Belki bir kelbini âzâr itmez
Âh bilsem medeniyet bu midür
Nev-i insânı himâyet bu midür"
(702; b. 56, 62)

Avnî eserin devamında "Neme Lâzım Delisi" olan tipleri anlatmıştır. Burada göze çarpan, er kişinin çalışarak ekmeğini taştan çıkarması yönündeki görüşüdür. Er kişi kimseye muhtaç olmamalıdır. Ancak bir erkek merhamet ederken dikkatli olmalıdır. Yeri geldiğinde kimseye; sarrafa, esnafa ve hatta kardeşine bile güvenmemelidir. Dünyayı ıslah etmek gibi bir işe girişmek hadsizliktir, zîra Allah bile buna vâcib olmayabilir. Osmanlı Devlet'nin yıllarca süren cihana hükmetmek kudreti ve iddiası 19. yüzyılda sarsılınca belli ki Avnî de bu iddiayı sürdürmenin anlamsızlığını düşünür :

"Âkıl oldur ki bu gün ac değil
Kimsenin lutfına muhtâc değil

Er olan rızkını taşdan çıkarır
Dostunun aklını başdan çıkarır

Merhametten ne ziyân gör ne maraz
Sana rahat ola dünyada garaz

Sakın aldanmayasın sarrâfa
İtimâd itmeyesin esnâfa

Merhamet itme karındaşuna da
Belki öz canuna da başuna da

Halkun ıslâhını hiç alma dile
Belki vâcib değil Allâh'a bile"
(703-704; b. 92-93, 97-99, 102)

Bir diğer bölümde şair "Nasihat Delisi" tiplere yönelir. Bu bölüm esasen şairin batılılaşan hayat tarzını eleştirisi gibi de okunabilir. Avrupa'nın medeniyet sembolleri ile yeni yeni tanışmaya başlayan Osmanlı insanı alaf-ranga adetleri de benimsemekte gecikmez. İşte bu tarzdaki insanların kullandığı eşyalar Avnî için kıyamet sembolüdür. Gözlük, fular ve diş fırçası gibi nesnelere ve hatta alaf-ranga usullerle oluşturulmuş Osmanlı ordusu üzerinden yeni düzen eleştirisi yapar. Modernleşen erkek modelini beğenmez:

"Saati geldi kıyâmet kopacak
İşte eşrât u alâmet kopacak

O siyah bez ne arar boynunda
O mukavvâ ne turur koynunda

Gör şu kör piçi tek gözlük ile
Tolaşır âlemi bir yüzük ile

Dişini fırçalar ammâ çelebi
İçi cârûb-ı edeb-hâne gibi

Dehri üç yüz sene evvel asker
Hep alafranga mı feth eylediler"
(705; b. 115-119)

Avnî değişen düzeni bu şekilde eleştirirken kerameti kendinden menkul şeyh takımına da verip vermiştir. Bu şeyhlerin yaptığı bazı uygulamaları gerici olarak görür.

"Şeyhler aldı yine meydânı
Kandesin rûh-ı revânun Vâni³

Çoğalup mey-kedenün kallâşı
Oldı hep halk-ı cihân Bektâşi

Bir takım öldürecek dervişler
Halkı aldar tükürükler şişler"
(705; b. 125, 127, 131)

İlaveten, şairin Osmanlı toplum hayatına yeni yeni dâhil olan bazı tip kadınlara bakışı da geleneksel ve muhafazakar bir yapıdadır. Kadınların başlarına taktıkları şeffaf örtüler, gözlerine sürdükleri boyalar onu rahatsız eder. Evlenmek isteyen kızların büyü yaptırmak için hoca aramalarını ve ayrıca hamile kadınların sokakta dolaşırken karınlarını göstermelerini de ayıp bir davranış olarak algılar. Bütün bunlar 19. yüzyılda aydın sınıftan bir Osmanlı erkeğinin hem özelde kendi hemcinslerini hem de toplumu nasıl kurguladığına dair işaretler sunar:

"Ya kadınlarda bu âdet ne belâ
Ne habâset ne musibet ne belâ

Baş düzen cevher-i şeffaf iledür
O balık ağı bütün nâfiledür

Gör şu âşüftenin ak pak başını
Zâc-ı Kıbrısla boyarmış kaşını

Karnı burnunda bunalmış gebeler
Burnu karnunda kocamış ebeler

İnleye inleye bâzârı gezer
Kimi yolda togurur sonra bezer

Evde kalmış nice bir kara kurı
Şehr-ü etrâfı gezer gösgötürü

Nev-cevân taze güzel koca arar
Büyü yaptırmak için hâce arar"
(705-706; b. 133-139)

Şair eserinin ilerleyen bölümünde "Bedevî" ve "Medenî" tiplerindeki karşıtlık ile kendi kafasındaki eski-yeni ve gelenek-modernite gibi çatışmaları yansıtır. Avnî'nin bedevî bir erkeği fiziksel özellikleri ve bulunduğu coğrafya bağlamında tasviri ilginçtir. Bir bedevî erkeğinin fiziksel gücü ile aklî kuvveti tamamen orantısızdır ona göre:

"Kâmeti Mısır-ı şecâatda herem
Sarsılır kasr-ı felek bassa kadem

Nûr yok vech-i ahâlisinde
Ne denîsinde ne âlisinde

Kimi kanbûr u kimi ahveldür
Kimi rencûr u kimi tenbeldür

Kiminün agzı kokar kimi bodur
Kimi hîm hîm kimi dilsiz kimi kör

Kimi aksak kimi kel kimi çolak
Genci ahmak sünepe pîrî bunak"
(706-707; b. 149, 153, 156-159)

Avnî coğrafi bir sınırlama ile Mısırlı erkekleri fiziksel özellikleri bakımından kötülerken, buna karşılık Enderunlu Fâzıl *Hubannâme'*sinde, "Derbeyân-ı Hûbân-ı Mısır" başlığı altında Mısırlı erkeklerin bedensel özelliklerini anlatmıştır. İki şairin aynı coğrafyadaki erkek tiplerine zıt bakışları erkek estetiği ve erkek güzelliğindeki alternatif bakış açılarını da gösterir:

³ Kadızâdelilerden Vâni Mehmet Efendi.

“Ey zülâl-i lebidir Nil-i hayât
Gamze-i kahiresi seyf-i memât

Hep siyah cerde olur hûbları
Var sefid- rû dahi mahbûbları

Şive-vü işvede hep faikdir
Dahi ağâzeleri muhrikdir”
(Fâzıl, 1945: 19)

Avnî bedevîyi fiziksel açıdan yerer ancak bedevînin de kendine göre bir savunması vardır. Onun dilinden medeniyeti eleştiren Avnî gerçek özgürlüğün bedevîlikte olduğuna inanır. Kentleşme ve medrese eğitimi gibi meseleleri tartışırken insanın eğitim görse de güç elde ettiğinde başkalarını sömürebileceğini söyler. Belki de böylece Osmanlı patronajı içindeki yüksek zümre erkek modelini de yermiş olur:

“Sarf-ı ömr eyleyesin medresede
Yine medfûn olasin vesvesede

Görmeyüp ilm ü hünerden behre
Sana âmir ola bir bed-çehre

İntizâm-ı medeniyet bu mıdır
Kasabât içreki âdet bu mıdır

Âkılız kimseye medyûn degiliz
Medenîler gibi mecnûn degiliz

Cinsimiz kimseye mahkûm degil
Kimsemiz hâdim ü mahtûm degil”
(Turan: 708-709; b. 174-175, 180, 197-198)

Avnî “Medenî” başlığı altında bu kez yine bedevînin ağzından medeniyeti sorgulamaya devam eder ve medenîyi “alçak ve yalancı” olarak ortaya koyar. Bu ağır eleştiriye ilaveten, Avnî’nin özellikle 19. yüzyıl Osmanlı entelektüel erkeklerinin sosyal hayatında mühim bir yer tutan kahve ve kahvehane kültürünü eleştirmesi ve bu tür bir toplumsallaşmayı uygun bulmaması da ayrıca dikkat çeker.

Osmanlı toplumunun kahve ile tanışması 16. yüzyılın başında Yemen Valisi Özdemir Paşa vesilesiyle olmuştur. İlk kavehanenin

İstanbul Tahtakale semtinde açılışı da yüzyılın tam ortasına rastlar. Zamanla imparatorluğun pek çok yerinde görülen kahvehaneler, payitahtta, sarayda olduğu kadar sıradan insanın ve elbette büyük ölçüde erkeklerin yaşamında da mühim bir sosyalleşme aracı haline gelmiştir. Siyasi ve sosyal tartışmaların olduğu kadar âşıkların icrâ mekânı (Balkaya, 2013: 887) olarak da kahvehaneler geniş bir ihtiyaca cevap vermiştir. Kahvehanelerde vakit geçirenlerin “kaba ve sıradan” insanlar olduklarını söyleyenlere karşılık, Osmanlı İstanbul’unda kahvehanelere giden insanlar arasında “beyler, soylular, devlet görevlileri, kadılar ve diğer ulema” olduğunu yazarlar da olmuştur. (Hattox, 1998: 82) Yani 19. yüzyıla gelindiğinde kahvehaneler her kesimden erkeğin kaynaşma ve sosyalleşme mekânıdır artık...

Daha önce meyhanelerin karşıladığı ihtiyacı büyük oranda kahvehaneler devralmıştır. Fakat kahvehanelerde, bazı meyhanelerde olduğu gibi kadın şarkıcının varlığı söz konusu olmamıştır. Kahvehaneler artık “tam anlamıyla erkeklerin dünyası” haline gelmiştir. Ancak büsbütün erkekleşen bir mekânın ve onun parçası olan sosyalliğin farklı (veya bayağı görülen) eğilimleri karşılamadığını da söylemek zordur. Zîra 17. yüzyıl başında pek çok kahvehanede dükkan sahibinin bir yem olarak kullandığı güzel oğlanlar sâkilik yapmaktaydı. (Hattox: 96) Bu durum, bütün bir kahvehane kültürüne yansıtılamazsa da, toplumsal bellekte bazı kesimleri rahatsız etmiş olabilir. Dolayısıyla sınıfsal çeşitliliğe ve kahve kültürünün yarattığı birlikteliğin gördüğü ilgiye rağmen hem devlet otoritesi hem de bazı aydınlar bu mekânlardan rahatsızlık duymuştur. İşte Avnî de buna yakın bir rahatsızlığı dillendirir. Ancak onun eleştirisi, kahvehaneleri (ve tiyatroları) medeniyetin bir uzantısı olarak görmesiyle de bağlantılı olması bakımından daha da ilginçtir:

“Rû-nümâ oldu hemân bir medenî
Kahve dîvânesi haşşâşî denî

Ne kadar olsa da kezzâb u denî
Bedevîden yine yegdür medenî

Gönül eglencesi şirin lebler
Kesme billur gibi gabgablar

Sâzlar gulguleler mey-kedeler
Bâdeler dagdagalar

Kahvelerde giceler menkibeler
Ki işidince togurur gebeler

Var tiyatroda nice nice iber
Ki sürer kıssası tâ subha kadar” (Tu-
ran: 710-711; b. 200, 210, 223-226)

Avnî'nin bu erkek kamusal alanları, kahvehaneleri eleştirisi iki asır önce bir başka şairde de görülür. Nev'izâde Atâyî *Sâkînâme* isimli eserinde bu kez kahvehanelerin karşısına meyhaneleri koymuştur. Tunca Kortantamer'in ifadesiyle, şair, “meyhanede sevinç, neşe ve ikiyüzlülükten uzak gerçek sevginin bulunduğu, kahvenin sermayesinin melan-koli olduğunu, orada efsanenin tenbellik uy-kusu getirdiğini, çekiştirme ve ikiyüzlülüğün sıkıntıyı arttırdığını söyler. Kahveye gitmek istemez, tercihi şaraptır.” (Kortantamer, 1993: 90):

“Harâb olsa kasrı mey-hânenün
Yerün tuta mı kahve-hâne anun
Anun pâ-yi taht ise fincânları
Bunun câmı mir'ât-ı İskenderî
Kadeh re's-i mâl-i safâ vü ni'am
Bu sermâye-i mâli hulyâ-yı gam
(...)
Bana kahve teklifini eyleme
Ana uğrayanı benüm pâyüme” (Kor-
tantamer: 91)

Avnî'nin delikanlılık ve erkeklik ile özdeşleştirdiği sözde cesur ve yiğit erkek tipi eleştirisi “Şecî” başlıklı bölümde yer alır. Şair burada çözümünü hep kaba güçte arayan “kuvvet delisi, kaldırım dayısı” erkek tipini eleştirmiştir. “Daha kundakta iken...” diyerek erkek çocuklara daha doğmadan yapıştırılan toplumsal cinsiyet rolüne karşı çıkmıştır. Savaş karşıtı söyleminin bir uzantısı olarak savaşı ve şiddeti çağrıştıran nesnelere de yine şairin muhalif duruşunu işaret eder. Tüfek, kılıç, ceng, kesip biçme gibi sözcükler birer eleştiri unsuru olarak bu bölümde dikkat çeker:

“Var idi bir de şecâat delisi
Ceng dîvânesi kuvvet delisi

Daha kundakta iken çatlayacak
Tüfeng isterdi atup patlayacak

O cefâlar kılıcı gaddâra
Ser-fürû itdi nice bî-çâre

Yanî bir kanlı delikanlı idi
Kılıcı kanlı eli kanlı idi

Kana kana nice kan içmiş idi
Nice mecrûhı kesüp biçmiş idi

Kaldırım dayısı baş rüsvâsı
Gâhîce sanatı taş gavgası
(Turan: 713; b. 259-263, 266)

Şair, karşı cinse gönlünü kaptıran bir delikanlının macerasını onun ağzından anlattığı “Zen-dost” ve “Sebeb-i İmtidad-ı Da'va” bölümlerinde mecâzî aşkın yüceliğine keskin bir vurgu yapmaz belki ama bir sonraki bölümde, “Gulâm-pâre”de, aşkın cinsiyetinin ne olması gerektiğini ortaya koyar. Bu maceranın başlangıcında Avnî, deli, cahil, zina yapan, erkekleri baştan çıkaran, siyah saçlı on dört yaşında bir kızın delikanlının kalbini nasıl çaldığını anlatmıştır. Kızın bu özellikleri genç bir erkeğin ona kapılması için yeterlidir:

“Deli kız nâmına bir ehl-i mezâk
Elleri bağlı idi kısıkvrak

Eksik olmazdı yanında hergiz
Dâimâ duhter-i rezle bir kız

Nâ-bekâr idi zinâ ehli idi
Sebeb-i cürmi dahi cehli idi

Lezzet-i vaslını yazsam derhâl
Hâme destümde olurdu inzâl

Çıksa bâzâra eger pîreheni
Gark ider âlemi tûfân-menî

Geçdiği yerden akar mâr-ı visal
S..k⁴ biter basdığı yerde derhâl

⁴ Sözcükte yer alan sansür, bu çalışma için kullandığım Lokman Turan'ın makalesinde yer

Henüz on dördüne girmiş bir mâh
Çehresi şule saçî nûr-ı siyâh"
(714; b. 286-287, 289, 295-298)

Ancak delikanlı kızla evlendikten sonra iş değişmiş ve karşı cins, bir kadına aşık olmanın bedelini ödemeye başlamıştır. Zîra kızın gerçek yüzü, hoş olmayan tarafları ortaya çıkmıştır. Evliliğe karşı olumsuz bakışı pek çok eserde görmekteyiz. 17. yüzyıl şairi Nâbî'nin *Hayriyye*'sinde oğluna asla evlenmemesi, zîra kadınların güvenilmez olduğu yönünde verdiği öğütünün Avnî'de de bir anlamda hissettirildiğini söylemek mümkündür:

"Âkıbet dâiyye-i hükm-i kazâ
İzdivâca beni kıldı ırzâ

Duhter-i mihr olıcak ser-be-lihâf
Geldi kâbûs gibi şâm-ı zifâf

Dişleri şüdde-i Şeddâd gibi
Kaşları medde-i âzâd gibi

Çînden çehresi bahr-ı mevvâc
Kîneden sînesi tûfân-ı lecâc"
(715; b. 305, 309, 314-115)

Fakat burada ilgi çekici olan, Avnî'nin erkek ve kadın arasındaki ilişkide erkeğin nasıl bir konumda bulunması gerektiğini anlattığı bölümdür. Genç delikanlı karısının ummadığı yüzüyle karşılaşınca çareyi bir mollanın tavsiyelerinde arar. Ancak mollanın (belki de örtük biçimde Avnî'nin) öğütleri ve erkeği bir ilişkide pasif ve durağan bir şekilde konumlandırması dikkate değerdir. Buna göre bir kadın ne kadar kötü olursa olsun aile içinde erkek onun sözünü dinlemelidir. Zîra erkeklik budur. Hü-

almaktadır. Kelimenin ne olduğu aşikâr olmakla birlikte kullandığım makalenin orijinalliğine sadık kalmanın akademik etik olarak daha uygun olacağını düşündüğümünden herhangi bir düzeltme yapmaktan bihassa kaçındığımı söylemeliyim. Benzer durumlar bu tarzda yazılmış başka eserlerde de görülmektedir. Ancak asırlar önce yazılmış bir metnin yüzyıllar sonra, hangi gerekçeyle olursa olsun sansürlenmesi de ayrıca toplumun zihin haritasındaki cinsel algıların ve müstehcenlik tanımlamasının nasıl değiştiğini gösterir.

küm kesmek kadınların işidir. Er kişi karısının kuludur ve o ne isterse, kuş sütü bile istese, bulup getirmekle mükelleftir:

"Bu diyâr içre zenündür ahkâm
Sanma bî-çâre senündür ahkâm

İhtiyârı karısından sorulur
Kesb ü kârı karısından sorulur

Ne kadar itse de zen zevzeklik
Karıyı dinlemedür erkeklik

Er olan avretine bende olur
Kuş südi istese arı da bulur"
(715; b. 321, 323-324, 326)

Molladan bu cevabı, fetvayı alan delikanlı kadınlarla ilişki yaşamaktan duyduğu pişmanlıkla başka bir mecliste derdine dermân aramaya koyulur. Mollanın kendisine verdiği öğütlerden memnun kalmaz:

"Bu cevâbı işidüp mollâdan
Ben de çekdüm elimi fetvâdan

Bu diyâr içre ki zen mollâdur
S..k yemek gam yemeden evlâdur"
(715-716; b. 327-328)

Delikanlının çare aradığı kimseler ilginçtir ki kadınlardan kurulu bir musîkî meclisidir. Avnî burada kadınların erkekler hakkındaki görüşlerine yer verirken eski usullerdeki müzik ile tedavi yöntemlerini de eleştirmiştir. Meclisdeki kadınlar da delikanlının derdine çare ararken ilk başvurduğu molla gibi kadınları tasarruf sahibi görmüşlerdir. Onların anlayışında kadın ve erkek arasında fark yoktur:

"Anların cümlesi ammâ zen idi
Kimi santûrî kimi ney-zen idi

Boşanup dilli düdük gibi hemân
Hâlümü eyledim ol kavme beyân

Didüm ey zûrnâ-zenân-ı ikbâl
Dinleyün başıma geldi bir hâl

Didi ey sille-hôr-ı mihnet-zen
Perdeden çıkma geçüp dâireden

Sen usûl anlayıcı âdemsin
Her mâkâm anlayıcı âdemsin

Eski âdetleri terk eyleyelüm
O terennümleri biz neyleyelüm

Didiler bizdeki kânuûn-ı atîk
Avretinden seni kılmaz tefrîk

Burada ehl-i tasarruf karıdır
Ehl-i teklîf-i tekellûf karıdır”
(716-719; b. 332, 345-346, 357, 359, 374,
391-392)

Delikanlı ikinci bir yol olarak başvurduğu kadınlar meclisinde derdine çare bulamayınca en başa döner, kendiyile hesaplaşır. Yani karısının gerçek yüzü onun memnun etmese de bir şekilde kadınlara mecburiyetine ikna olmuştur. Kadınlardan vazgeçemeyeceğini söyleyen delikanlı dünyada sevecek olanın ancak onlar olduğuna inanmıştır artık... Lut kavminin zevksizliğini yaşayıp Lûtfi olmaksızın kadınla yaşanacak bir beraberliği tercih etmiştir. Özetle, Avnî bu bölümü sonlandırırken genç bir erkeğin, tüm zorluklarına rağmen aşkı bir kadında yaşaması gerektiğini işaret eder:

“Hâsılı vârid olup bin müşkil
Olmadı anda murâdum hâsıl

Heyete lânet idüp her câdan
Çıkdım ol dâire-i gavgâdan

Ben sûretlerle girdim ammâ
Yine mecbûr-ı zenânım hâlâ

Ne kadar olsa dahi keydi azîm
Yine zenden geçemez tab-ı selîm

Hudası olsa da fevk’al-âde
Yine zendür sevecek dünyâda

Ne bilir zevk-i küs-i mahrûtı
B..k yemiş yanî cenâbet lûtfi”
(719-720; b. 394-395, 404-407)

Mesnevîde anlatılan bu hikâyeden sonraki bölümde “Gulâm-pâre” başlığı altında

anlattığı tipi konuşuran şair, bir kadınla birlikte olmanın zorluklarını ve hatta kendince iğrençliklerini dile getirmiştir. Bir önceki bölümde anlattığı genç erkek tipi için sonunda kadınla yaşanacak bir ilişkiyi tercih ederken, bu bölümde anlattığı tip ise erkekle birlikteliği savunur. Her iki erkek tipi açısından da Avnî’nin aşk sözcüğünü dillendirmemesi kayda değer bir durumdur. Zira gulâmpârenin savunusu hiçbir şekilde tasavvufa da bağlanmaz. Bu mesnevîde, kadınları reddedip erkeklerle yönelen bir gulâmpârenin yüce aşkı aramak gibi bir iddiası da yoktur. Yani daha önceki yüzyıllarda gördüğümüz pek çok eserdeki ilahî göndermeli erkek aşkına karşılık burada tamamiyle beşerî ve cismanî bir erkek beraberliği savunusu vardır. Nitekim, Ali Budak’ın ifade ettiği şekilde, “Galib ve Arif Hikmet’te âşıkâne gazeller bile tasavvufî bir perdeyle örtülmüşken, Avnî bu kayıtlardan kurtulmuş, tasavvufî sembolleri bile usta bir dokunuşla inceltmiş, neredeyse şeffaf bir hale getirmiştir.” (Budak: 534) Bu bölümde gulâmpâre bir tipin tanımı yapıldıktan sonra söz konusu tip konuşurulmuştur. Bu gulâmpâreye göre kadınlara meyletmek “çatallı günah” olacaktır; onların yaşayışı bulaşık, işleri karışıktır:

“Dahi bir gûşede oğlan delisi
Pîr-i mekteb gibi sabiyân delisi

G..tünün tüyi agarmış yer yer
Yine divâne g..t ardında yeler

Zene meyl eyler isem nâ-merdüm
Âşıkum tâze cevândur derdüm

Zene şehvetle nigâh eylemem
Yanî çatallı günâh eylemem

Zenlerin adeti pek b..k bulaşık
İşleri karma karışık dolaşık”
(Turan: 720; b. 408, 410, 414, 417, 421)

Bu tip bir erkek için, kadınlara mey edip onları evinde barındıran hemcinsleri “ahmak hayvan” iken, davet edilen kadın ise “şeytan”dır. Şairin burada kadınlarla beraber olmayı “ısırgan ile tahret” yapmaya benzetmesi de ayrıca ilginç bir durumdur. Hele de evde

tutulan bu kadınlardan biri hamile kalırsa o zaman çok daha büyük sorunlar ortaya çıkacaktır. Hamile kadının oğlan çocuk doğurma ihtimali evin erkeğinin de aklını karıştırır, başından alır. Üstelik bu kadınların hepsinin birden gönlünü yapmak da zordur. Mutlaka birileri daha az mutlu olacaktır. Bu da erkeği zor ve sıkıntılı bir konuma getirecektir.:

“Bir kişinün ki olur izânı
Eve davet mi ider şeytânı

Vardur ammâ nice ahmak hayvân
Cem ider hânede birkaç nisvân

Birisi gülse biri kan aglar
Belki karnındaki oğlan aglar

Hâmile olsa görün gavgayı
Tutar oğlan borusı babayı

Birinün hâtırını yapsa eger
Birinün kalbini virân eyler

Ülfet-i zen ile râhat mı olur
Hiç ısırganla tahâret mi olur”
(720-721; b. 422, 424, 427-429, 432)

Avnî esasen bir gulâmpâreyi konuşturmuştur ancak bu ve önceki bölümlerde farklı tiplerin ağzından kadınlığın ve erkekliğin sorgulanışı toplumsal bir gösterge olarak da okunabilir. Şair son derece gerçekçi bir kurgu ortaya koyar; kadın-erkek ilişkisini ve bu ilişkinin toplumdaki algılanış biçimlerini somut bir metinle yansıtır. Osmanlı toplumundaki taaddüd-i zevcât (poligami), birden fazla kadınla evlenme durumu sosyal ve ekonomik başta olmak üzere pek çok nedenle uygun görülmüştür. Kanunlar bazı önlemler yoluyla bu durumu belli şartlara bağlayarak kötüye kullanılmasını engellemeye çalışmışsa da (Düzbakar, 2008: 96) bireysel düzeyde bir erkeğin ve karılarının mutsuzluğu söz konusudur. Bu mutsuzluk hali zaman zaman edebiyat verimlerine de yansımıştır. İşte Avnî'nin mesnevîsinde de bunun izleri görülür. Birden fazla kadınla evlenmenin bir erkekte yarattığı ferdi sıkıntılar bir gulâmpârenin ağzından dile getirilmiştir belki de...

Benzer bir ferdî serzeniş bu kez “Zevce Tekâzası” başlıklı bölümde bir kadının kocasından şikayeti ile yansıtılmıştır. Bu bölümde konuşan kadın kocasını kavga esnasında nasıl tartakladığını söyledikten sonra kocasının kendisini affettirmek için ona aldığı göz boyasının kendisi için bir şey ifade etmediğini anlatmıştır. Eserin bu bölümünü de daha önceki bölümün devamı gibi okuyup kadın-erkek ilişkileri açısından değerlendirmek gerekir. Şikayetçi kadın, içinde bulunduğu durumu anlatırken günlük işlerinden bıktığını, evdeki pek çok şeyin eskidiğini, postallarının bile parçalandığını söyler. Bir kadının erkekten beklentisinin ve hayata dair sıkıntısının maddi unsurlarla yansıtılmış olması da başka bir tartışma konusudur elbette. Erkek bir yazarın kaleminden çıkan bu metinde doğal olarak erkek bakışı vücut bulur:

“Gice menhus ile gavgâ itdüm
Azıcık örseledüm incitdüm

Didüm ey torba sakallı hayvân
Kaçan insân olacaksın insân

Kuyuda bez yıkamakdan bezdüm
Çırpıcı’da ne zemânlar gezdüm

Pârenüz yoksa efendi ur sat
Hey yalancı ne okursun salavât

Bak söbek kaldı mı gel kondıma bak
Eskidi gitdi çıkrukla tıbâk

Çekilür mi bu kadar zahmet âh
Gayrı artık çekemem illallâh

Bir kutu sürme ile göz boyama
Git getir şimdi sguk bez boyama

Halâik çignemedem rûz u leyâl
Parçalandı ayagumda postâl” (Turan:
729-730; b. 585-586, 589-591, 593-595)

SONUÇ

Bu yüzyıl, Osmanlı insanı için popüler kültürde büyük bir başkalaşmayı temsil eder. İnsanlar artık toplumsallaşma mekânı olarak

Göksu'ya değil, Pera'ya giderler. Kadınların giydikleri korselerden erkeklerin fesine kadar hemen her yerde batıya duyulan mestur ilginin izleri vardır. Yüzyılın başında erkek ve kadının kamusal alandaki birlikteliği devletçe yasaksa da sonradan çıkarılan bir fermanla kadınlarla erkeklerin birlikte gezmesine izin verilmiştir. (Quataert: 241) Bu değişim ve hatta gelişim hangi sınıftan olursa olsun Osmanlı erkeklerinin dünyasını da derinden etkilemiştir. "Geleneğin dışına çıkmayı başarmış, soyutun değil somutun şiirini yazan" (Budak: 535) Avnî'nin *Mir'at-i Cünûn* isimli mesnevîsi onun ananevî erkeklikten ne kadar sıyrıldığını ve/ya sıyrılmadığını gösteren önemli bir edebiyat verimidir. 19. yüzyıl Osmanlı aydınını da temsil eden şairin savaş karşıtı hümanist söylemi karşısında medeniyet ve batı muhalifliği de bu dönemin erkeklerini ve erkeklik anlayışını kavrayabilmek bakımından ilginç unsurlar oluşturur.

Kaynakça

- BALKAYA**, Adem. "Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları." *Turkish Studies* (vol.8/1) 2013, 881-889.
- BUDAK**, Ali. *Batılılaşma ve Türk Edebiyatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2008.
- DÜZBAKAR**, Ömer. "Osmanlı Toplumunda Çok Eşlilik: 1670-1698 Yılları Arasında Bursa Örneği." *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM* 23.23 (2008): 85-100.
- ENDERUNLU FÂZİL**. *Hûbannâme ve Zennannâme*. Ercümen Muhîb (haz.) İstanbul: Yeni Şark Kitabevi, 1945.
- FOUCAULT**, Michel. *Deliliğin Tarihi*. M. A. Kılıçbay (çev.) Ankara: İmge Kitabevi, 2006.

KORTANTAMER, Tunca. "17. Yüzyıl Şâiri Atâyî'nin Hamsesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Görüntüsü." *Eski Türk edebiyatı: Makaleler*. Vol. 23. Akcag Yayınları, 1993, 61-105.

HATTOX, Ralph S. *Kahve ve Kahvehaneler-Bir Toplumsal İçeceğin Yakındoğu'daki Kökenleri*. İstanbul: tarih Vakfı Yurt yayınları, 1998.

QUATAERT, Donald. *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. Ayşe Berktaş (çev.) İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

TURAN, Lokman. "Yenişehirli Avnî Bey'in Mir'at-i Cünûn'u." *Turkish Studies* (vol.3/2) 2008, 680-736.

ZEYBEKOĞLU, Ö. "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı." *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*. Sayı 3/1 Ocak 2010.

yenifikir SAM

Yeni Fikir Stratejik Araştırmaları Merkezi

Aydın'ın İlk Stratejik Araştırma Merkezi

Adres: Adnan Menderes Bulvarı, Güzelhisar Mah. 37. Sokak No:8 AYDIN Telefon: 0256 214 48 21

YENİ FİKİR STRATEJİK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (Yeni Fikir SAM) ÇALIŞMA METODU

Aydın merkezli bölgesel ve küresel sorunlara eğilmek ve zaman-mekan derinlikli bir çerçeve sunmak, Yeni Fikir Strateji Araştırmaları Merkezi (Yeni Fikir SAM)'nın temel fikri hedefini oluşturur. Yeni Fikir SAM'nun esas amacı, Aydın ilinin tarihî, kültürel, siyasi, hukuki, ekonomik, tarım, eğitim, sosyolojik ve jeopolitik yapısı ile ilgili sorunlara ve açılımlara yönelik çalışmalar yapmak ve bunları kamuoyuna sunmaktır. Yeni Fikir SAM'ın Aydın'daki merkezinin yanı sıra Denizli ve Muğla'daki Çalışma Masaları Başkanlıkları ile Güney Ege merkezli **ufuk projeksiyonları** ile siyaset, ekonomi ve toplum-kültür alanlarında bilgi üretmeyi ve üretilen ilmi bilgiyi sorun çözücü formüller halinde sunmayı hedeflemektedir.

İl bazlı ve bölge zemininde sorunları tarihi ve kültürel bir derinlik içerisinde ele alan Yeni Fikir SAM, bugüne yönelik bilgi üretiminin yanı sıra, geleceğe yönelik projeksiyonlar da bulunmayı amaçlar. Bilgi-temelli bir kurum olan Yeni Fikir SAM, uluslararası bilim standartlarına uygun ve partizan kaygılardan uzak bir şekilde, farklı görüşleri bir araya getirerek entelektüel müzakere ve anlayış platformu vazifesi görür ve bir ortak aklın inşasına katkıda bulunur. Yeni Fikir SAM 'ın kısa ve orta vadedeki çalışmaları ve belli periyotlarla yayınlamayı hedeflediği başta Aydın ili olmak üzere Güney Ege ili diye bilinen Denizli ve Muğla illerini de için alan çalışma raporları, Aydın'da bilgi ve tahlil seviyesini yükselterek, karar verme mekanizmalarına olumlu katkıda bulunmayı da hedefler.

Aydın ili çapında **seminer, çalıştay, beyin fırtınası, konferans, kongre** ve **forum** düzenleyerek etkin çözüm - özgün model alternatifleri ortaya koymayı vizyon ve misyon edinen Yeni Fikir SAM'ın il ve

bölge çapında **yapıcı açılımlar** ve **kalıcı kazanımlar** sağlayan etkinlikleri hedeflemektedir.

İl ve Güney Ege merkezli (Aydın-Denizli-Muğla) faaliyetlerine paralel Yeni Türkiye zemininde Yeni Aydın ve Yeni Güney Ege'nin **Stratejik Vizyonu** gibi birçok il ve bölge bazlı proje gerçekleştirmeyi amaçlayan Yeni Fikir SAM; 1983'den beri Aydın'da Almanca, İngilizce, Rusça, Arapça, İtalyanca, İspanyolca, Çince ve Fransızca olmak üzere sekiz dilde faaliyet gösteren, yurtiçi ve yurtdışı eğitim müşavirliğini sürdüren Aydın Lisan Eğitim Danışmanlığı tecrübesinin yanısıra uluslararası hakemli akademik fikir araştırma dergisi Yeni Fikir Dergisi, www.yenifikirhaber.com, Yeni Fikir Haber Ajansı (YFHA) ve Yeni Fikir Dergisi Yayınları başta olmak üzere **'açılım-kazanım spektrumu'** kapsamında **'sonuç bildiriler'**, **'stratejik raporlar'**, **'anlaşmalar'** **'platformlar'** ile Aydın ili çapında ve bölgede muşahhas (somut) neticelerle kazanımlar elde etmeyi görev kabul etmektedir.

Bu kazanımlar **kamu diplomasisi** ile tabandan tavana şuurlanma ve etkileşimi geliştirirken, bir yandan da ilgili söz sahibi karar alıcılara etkin bilgi, fikir ve öneriler sunmakta; böylelikle **âdil ve adalet temelinde kudret sahibi, bütün mazlumların tek umudu bir Medeniyet** perspektifine yönelik, anlamlı katkılar arz etmektedir.

Bilginin toplum ve dünya olayları üzerindeki dönüştürücü etkisine önem veren Yeni Fikir SAM, sunacağı yeni bilgi perspektifiyle Yeni Türkiye Stratejik Ufku'nda Yeni Aydın inşasına, yaygınlaştırılmasına ve korunmasına katkıda bulunmayı hedefler. Farklılıkları bir çatışma gerekçesi değil Tek Millet şemsiyesinde zenginlik olarak gören Yeni Fikir SAM'ın Aydın, Türkiye ve dünya kamuoyuna yönelik çalışmaları bu bakış açısına ilmi ve fikri bir temel sağlayacaktır.

BASINDA YeniFikir SAM

Yeni Haber Başkan Özkan, minik öğrencileri eğledi

Aydın'ın ilk 'strateji araştırma merkezi' kuruldu

Aydın'da ilk ösme özallığı taşıyan 'Yeni Fikir Strateji Araştırma Merkezi (SAM)' Yeni Fikir Strateji Araştırma Merkezi Başkanı Yeni Fikir Strateji Başkanı Mesut Mezkiti başkanlığında kuruldu.

Yeni Fikir Strateji Başkanı Mesut Mezkiti, 'Yeni Fikir SAM'ın kurulmasını büyük önemle karşıladığını belirterek, 'Yeni Fikir SAM'ın kurulması ile Aydın'da ilk ösme özallığı taşıyan strateji araştırma merkezi kuruldu' dedi.

Yeni Fikir SAM'ın kurulmasını büyük önemle karşıladığını belirterek, 'Yeni Fikir SAM'ın kurulması ile Aydın'da ilk ösme özallığı taşıyan strateji araştırma merkezi kuruldu' dedi.

Aydın'ın ilk ösme özallığı taşıyan 'Yeni Fikir Strateji Araştırma Merkezi (SAM)' kuruldu. Strateji Araştırma Merkezi Başkanı Yeni Fikir Strateji Başkanı Mesut Mezkiti, 'Yeni Fikir SAM'ın kurulmasını büyük önemle karşıladığını belirterek, 'Yeni Fikir SAM'ın kurulması ile Aydın'da ilk ösme özallığı taşıyan strateji araştırma merkezi kuruldu' dedi.

Yeni Haber Başkan Özkan, minik öğrencileri eğledi

YEREL HABERLER

Aydın Haberleri

Haberler > Yeni Haber > Aydın Haber > Yeni Fikir Sam'dan 1 Kasım Mesajı

Yeni Fikir Sam'dan 1 Kasım Mesajı

28.10.2015 09:20:00

Yeni Fikir Strateji Araştırma Merkezi (SAM) 1 Kasım seçimleri öncesi yaptığı açıklamada bölgede ve Türkiye'de büyük oynular planlandığını, bu nedenle 1 Kasım seçimlerinin milli birlik ve beraberliği esas alan bir seçim olmasının en büyük temennisi olduğunu belirtti.

Konuya ilgili 6 maddeden oluşan bir açıklama yapan Yeni Fikir (SAM) Başkanı Mesut Mezgit, 'Anayasa'nın güvence altına aldığı seçme ve seçilme hakkının kullanılacak olan vatandaşların, milli birlik ve beraberliği esas alan bir seçime geçişinin önünde, hiçbir nedensiz hareket etmemeli. Şüphelinin olmadığı, baskı gruplarının etkisi altına alınmadığı bir ortamı oluşturarak, tek başına iktidarı olmayan hedeflenen partilerin paçadığı hususları da göz önünde bulundurularakın sanayi olduğunu düşünüyorum' diyerek ilgili idarlara yer verdi.

Yeni Haber Başkan Özkan, minik öğrencileri eğledi

YEREL HABERLER

Aydın Haberleri

Haberler > Yeni Haber > Aydın Haber > Yeni Fikir Sam "Kindarlıktan Uzak" Seçim Temennisi İstedti

Yenifikir Sam "Kindarlıktan Uzak" Seçim Temennisi İstedti

04.09.2015 09:08:00

Yenifikir SAM

Yenifikir Strateji Araştırmaları Merkezi

"Aydın'ın İlk Strateji Araştırma Merkezi"

YENİ FIKIR SAM "KINDARLIKTAN UZAK" SEÇİM TEMENNİSİ İSTEDİ

Aydın'da bir süre önce yazar Mesut Mezgit öncülüğünde kurulan Yenifikir Strateji Araştırmaları Merkezi (Yenifikir SAM) 7 Haziran genel seçimlerine saatler kala seçim

n/cine_bir_tepki_de_yenifikir_samdan/26878/

Flaş medya ANASAYFA RESMİLİAN SPOR ARŞİV YAZARLAR KÜ

ÇİN'E BİR TEPKİ DE YENİ FIKIR SAM'DAN

CÜMDE

Finans Spor Video Magazin Erkek Kadın Sinema Sağlık İçiş Haberler Teknoloji

Yeni Haber > Aydın Haberleri > Yeni Fikir Sam'dan Adalet Bakanı Özkan'ın Ziyaret

Önceki Haber Sonraki Haber

Yeni Haber Başkan Özkan, minik öğrencileri eğledi

Mesut Mezkit: "Ortaoğlu'na yeni bir devlet kurmak isteniyor"

27.10.2015 10:35

Yeni Fikir Strateji Araştırmaları Merkezi (Yeni Fikir SAM) Başkanı Mesut Mezkit, Türkiye'de yaşanan terör olaylarını değerlendirirdi

100 yıl önce Ösme-Pilot anlaşması ile çıkan Ortaoğlu haritası yeniden çizilmek istendiğini belirten Yeni Fikir SAM Başkanı Mesut Mezkit, 'Ortaoğlu haritası yeniden çizilmek isteniyor' dedi.

Mesut Mezkit, 'Ortaoğlu haritası yeniden çizilmek isteniyor' dedi. Mezkit, 'Ortaoğlu haritası yeniden çizilmek isteniyor' dedi. Mezkit, 'Ortaoğlu haritası yeniden çizilmek isteniyor' dedi.

Yeni Haber Başkan Özkan, minik öğrencileri eğledi

Yeni Fikir Sam'dan Adı Rektörü Bircan'a Ziyaret

04.09.2015 09:04

Yeni Fikir SAM Başkanı Mesut Mezkit, Adana Altınbaşak Üniversitesi Rektörü Cavit Bircan'ın ziyareti için Zeynep Yeni Fikir SAM Başkanı Mesut Mezkit'in yanı sıra Varol Karaduman, Mustafa Kemal Aksoy, Kemal Güneşer, Ali Akdoğan, Annel Farkı, Mehmed Rıza Çiçek, Doğan Uzun ve diğerleri ile Adana'da bir buluşma düzenledi. Buluşmada Bircan ile Mezkit, Karaduman, Aksoy, Güneşer, Akdoğan, Farkı, Çiçek ve Uzun'un bir araya gelmesi konuşuldu. Buluşmanın sonunda Bircan ile Mezkit arasında görüşmeler yapıldı.

Yeni Haber Başkan Özkan, minik öğrencileri eğledi

YEREL HABERLER

Aydın Haberleri

Haberler > Yeni Haber > Aydın Haber > Yeni Fikir Sam'dan Aydın Valisi Erol Ayyıldız'ın Ziyaret

Yeni Fikir Sam'dan Aydın Valisi Erol Ayyıldız'ın Ziyaret

27.10.2015

Peribacalarının eşsiz manzarasını Kapadokya Otelleri'nde üsleyin!

Yeni Fikir Stratejik Araştırmaları Merkezi (YeniFikir SAM) Çalışma Metodu*

Başkanlığını yürüttüğümüz ve Aydın yerelinde ilk olma özelliği taşıyan düşünce kuruluşu (think tank) Yeni Fikir Stratejik Araştırmaları Merkezi (Yeni Fikir SAM)'ın çalışma metodu hakkında –ihtiyaca binaen- temel bazı malumatlar azr etmek istiyorum.

1. **Yeni Fikir SAM**'nın esas amacı, Aydın ilinin tarihî, kültürel, siyasi, hukuki, ekonomik, tarım, eğitim, sosyolojik ve jeopolitik yapısı ile ilgili sorunlara ve açılımlara yönelik çalışmalar yapmak ve bunları kamuoyuna sunmaktır.

2. **Yeni Fikir SAM**'ın Aydın'daki merkezinin yanı sıra **Denizli** ve **Muğla**'daki Çalışma Masaları Başkanlıkları ile Güney Ege merkezli **ufuk projeksiyonları** ile siyaset, ekonomi ve toplum-kültür alanlarında bilgi üretmeyi ve üretilen ilmî bilgiyi sorun çözücü formüller halinde sunmayı hedeflemektedir.

3. İl bazlı ve bölge zemininde sorunları tarihi ve kültürel bir derinlik içerisinde bugüne yönelik bilgi üretiminin yanı sıra, geleceğe yönelik projeksiyonlar da bulunmayı amaçlar.

4. Bilgi-temelli bir kurum olan **Yeni Fikir SAM**, uluslararası bilim standartlarına uygun ve partizan kaygılardan uzak bir şekilde, farklı görüşleri bir araya getirerek entelektüel müzakere ve anlayış platformu vazifesi görür ve bir ortak aklın inşasına katkıda bulunur.

5. Kısa ve orta vadedeki çalışmaları ve belli periyotlarla yayınlamayı hedeflediği başta **Aydın**li olmak üzere **Güney Ege** ili diye bilinen **Denizli** ve **Muğla** illerini de için alan çalışma raporları, Aydın'da bilgi ve tahlil seviyesini yükselterek, karar verme mekanizmalarına olumlu katkıda bulunmayı da hedefler.

6. Aydın ili çapında **seminer**, **çalıştay**, **beyin fırtınası**, **konferans**, **kongre** ve **forum** düzenleyerek

etkin çözüm - özgün model alternatifleri ortaya koymayı vizyon ve misyon edinerek il ve bölge çapında **yapıcı açılımlar** ve **kalıcı kazanımlar** sağlayan etkinlikleri hedeflemektedir.

7. İl ve Güney Ege merkezli (**Aydın-Denizli-Muğla**) faaliyetlerine paralel Yeni Türkiye zemininde Yeni Aydın ve Yeni Güney Ege'nin **Stratejik Vizyonu** gibi birçok il ve bölge bazlı proje gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

8. Uluslararası hakemli Akademik Fikir Araştırma dergisi **Yeni Fikir Dergisi**, www.yenifikirhaber.com, Yeni Fikir Haber Ajansı (YFHA) ve Yeni Fikir Dergisi Yayınları başta olmak üzere '**açılım-kazanım spektrumu**' kapsamında '**sonuç bildiriler**', '**stratejik raporlar**', '**anlaşmalar**' '**platformlar**' ile Aydın ili çapında ve bölgede muşahhas (somut) neticelerle kazanımlar elde etmeyi görev kabul etmektedir.

9. Bu kazanımlar **kamu diplomasisi** ile tabandan tavana şuurlanma ve etkileşimi geliştirirken, bir yandan da ilgili söz sahibi karar alıcılara etkin bilgi, fikir ve öneriler sunmakta; böylelikle **âdil ve adalet temelinde kudret sahibi, bütün mazlumların tek umudu bir Medeniyet** perspektifine yönelik, anlamlı katkılar arz etmektedir.

10. Bilginin toplum ve dünya olayları üzerindeki dönüştürücü etkisine önem veren **Yeni Fikir SAM**, sunacağı yeni bilgi perspektifiyle **Yeni Türkiye Stratejik Ufku'nda Yeni Aydın** inşasına, yaygınlaştırılmasına ve korunmasına katkıda bulunmayı hedefler.

11. Farklılıkları bir çatışma gerekçesi değil **Tek Millet** şemsiyesinde zenginlik olarak gören **Yeni Fikir SAM**'ın Aydın, Türkiye ve dünya kamuoyuna yönelik çalışmaları bu bakış açısına ilmî ve fikri bir temel sağlayacaktır.

12. Kısaca; Aydın merkezli bölgesel ve küresel sorunlara eğilmek ve zaman-mekan derinlikli bir çerçeveye sunmaktır.

***

Özün özü şudur: Yeni Fikir SAM, Aydın başta olma üzere **Muğla** ve **Denizli** ilini içine alacak şekilde bir faaliyet yürütmektedir. **Yeni Fikir SAM** bu amaçla düşünce ve projeler üreterek kamuoyu oluşturmaktadır. Oluşan bu kamuoyu vasıtasıyla idari mekanizmaya yön vermek, onları teşvik etmek, hatta sorunlara ait çözümlere ulaşılması için tazyik etmektir. Yani entelektüel bir çalışma ile Aydın başta olmak üzere Denizli ve Muğla illerinin meselelerine çare olmaktır. Nitelikli düşünce üretimini gerçekleştirmek ve proje destekleriyle mahalli kamuoyunu bilinçlendirmek; şuurlu toplum meydana getirmektir, asıl maksadımız. Kahvehane kültüründe yok olan zamanın yerini iştişari mekanizmayı çalıştırarak bal yapmaktır, nihai hedefimiz.

***

Ve yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim akletmek, düşünmek, tefekkür etmek ile alakalı bizelere birçok ayet-i kerimesinde emri ferman buyuruyor. İşte bu ayet-i kerimelerden bir kaç:

1. O, gece ile gündüzü birbiri ardınca kılandır; öğüt alıp-düşünmek isteyenler ya da şükretmek isteyenler için (25/ 62).
2. Onlar, yine de o sözü (Kur'an'ı) gereği gibi düşünmediler mi, yoksa onlara, geçmişteki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi? (23/ 68).
3. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır (16/12)
4. "Yazıklar olsun, size de; ALLAH'ı bırakıp tapmakta olduklarınıza da! Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?" (21/67)
5. Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, düşünecek kalpleri, işitecek kulakları olsun? (Dolaştılar, ama ibret almadılar). Çünkü

gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler (kalp gözleri) kör olur. (22/46)

6. O, diriltendir, öldürenidir. Gece ile gündüzün birbirini takib etmesi de O'na aittir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz? (23/80)
7. Yoksa sen onların çoğunun (söz) dinleyeceklerini yahut akıllarını kullanacaklarını mı sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler, belki yolca onlardan daha da şaşkındırlar. (25/44)
8. Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu ALLAH'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız? (6/32)
9. Yine şöyle derler: "Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık." (67/10)
10. Derken, onların ardından yerlerine Kitab'a (Tevrat'a) varis olan (kötü) bir nesil geldi. Şu geçici dünyanın değersiz malını alır ve "(nasıl olsa) biz bağışlanacağız" derlerdi. Kendilerine benzeri bir mal gelse onu da alırlar. ALLAH hakkında, gerçek dışında bir şey söylemeyeceklerine dair onlardan Kitap'ta söz alınmamış mıydı? Onun içindekileri okumamışlar mıydı? Halbuki ALLAH'a karşı gelmekten sakınanlar için ahiret yurdu daha hayırlıdır. Hiç düşünmüyor musunuz? (7/169)

***

Vahiy merkezli nitelikli düşünce müesseselerimizin artması temennisiyle...

Mesut MEZKİT
Yeni Fikir SAM Başkanı

*13 Kasım 2015 tarihinde Flaş Gazetesinde yayınlanan makale.